

Bilimle Desteklenen Bir İdealist Akım: Biyolojik Belirlenmecilik

Erhan Nalçacı¹

¹ Ankara Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Prof. Dr.

e-posta: nalcaci@medicine.ankara.edu.tr

Özet

Egemen sınıflar tarihte çoğu kez sınıf mücadelelerinde kendi varlıklarını ve sömürüyü meşrulaştırmak için toplumu ve insanı belirleyen unsurun biyolojik hareket olduğunu ileri sürmüş, üretim ilişkilerinin neden olduğu toplumsal eşitsizlikleri tarih içinde dondurmaya denemişlerdir. Bunun için bilim insanlarından destek almışlar, bilimle desteklenen bir ırkçılık son 250 yıl içinde Avrupa ve Amerika'da çok sayıda bilim insanını bu kervana katmıştır. Darwin öncesi, yaratılışçılıkla birbirini besleyen ırkçılık, "Türlerin Kökeni" sonrası yerini sosyal-Darvinizme bırakmıştır. ırkçılık, cinsiyetçilik ve emekçi sınıflara karşı düşmanlık; kafatası, vücut ölçümleri ve daha sonra zekâ testleri ile ilerlemiş, güya bilimsel olan çok sayıda kanıt ortalığa saçılmıştır. Bir süre sonra ırkçılık toplumu korumak adına, öjeniye öne sürmüş, önce masum gözükmesine rağmen, 20. yüzyılda tarifsiz cinayetlerin işlenmesine neden olmuştur. Bugün sosyal-Darvinizm çeşitli maskelerle tekrar toplumun karşısına çıkmaktadır.

Anahtar kelimeler: *Biyolojik belirlenmecilik, sosyal-Darvinizm, öjeni, ırkçılık, zekâ testleri, kraniometri*

Tarihsel materyalist yöntemle biyolojik hareket ile toplumsal hareket arasındaki ilişki açık bir şekilde çözümlenmiştir. Bu çözümlemeye göre; biyolojik hareketin bazı dalları toplumsal harekete dönüşmüş, insan türleri ise biyolojik hareketin hızını giderek katlayacak şekilde kültürü üretmişlerdir. Alet üretiminin ve dilin bu kültürü üretme ve sonraki nesillere aktarma konusundaki rolü ayrıntılı bir şekilde tartışılmıştır. Oluşan insana ait toplumsal hareket canlılığı içermesine ve karşılıklı etkileşimine rağmen biyolojik harekete indirgenemez, yeni bir niteliğe sahiptir. Toplumsal hareketin bugünü,

geleceği ve tarihi; üretim, mülkiyet, sömürü, devlet, sınıf mücadeleleri, sermaye, siyaset, ideoloji, devrim gibi tarihsel materyalizme ait bir kavram setiyle anlaşılabilir.

Buna karşılık tarihin çeşitli dönemlerinde egemen sınıflar, çıkarlarına hizmet eden toplumsal düzeni sürdürmek için "biyolojik belirlenmeciliği" ideolojik ve siyasi olarak öne sürdüler. Bu kavram, biyolojik hareketin toplumsal olayları açıklamak için kullanılması anlamına geliyordu. Bu şekilde toplumsal hareketin ilerlemesi önünde aşılma engeller yaratarak bir kötümserlik yaymaya veya çeşitli toplumsal nedenlerle farklı koşullarda yaşayan insanların üzerlerindeki haksız eylemlerini meşrulaştırmaya çalıştılar.

Biyolojik belirlenmeciliğin adı bazen ırkçılık oldu, bazen kafatasçılık, bazen şovenizm, bazen öjenizm, bazen Maltusçuluk, bazen sosyal-Darvinizm, bazen cinsiyetçilik, bazen davranışçılık oldu. Gericiliğin cephanesinde hiçbir ideoloji bilim tarafından bu kadar beslenmemiştir. Bilimin 18, 19 ve 20. yüzyıllar boyunca bu ideolojiyi desteklemek üzere nasıl cepheye sürüldüğünü kısaca bu yazıda gözden geçireceğiz.

Aynı zamanda bu konu sınıflı toplumlarda bilimin doğasını anlamak için de önem taşıyor. Bilim insanları egemen paradigma olan "ırkçılığın" esiri olmuşlar, bilim üretimi bunun etrafında, taraflı ve öznel olarak gelişmiştir. Ayrıca bilim insanlarının sağladığı ideolojik

destek hiç de masum olmamış, emekçi sınıfların aleyhine ve bazen çok gaddarca uygulamaların meşruiyet zeminini yaratmıştır.

Bahsedeceğimiz bilimsel figürlerin hiçbiri kendi çağlarında bir şarlatan değil, aksine bilimin önde gelen temsilcileriydiler. Çoğunun adı bilim tarihinde saygın bir şekilde anılıyor ve gerçekten bilimin ilerlemesine katkılar yaptılar. Ancak bu durum egemen paradigmanın hem kendilerini hem çevrelerini aldatmalarını engellemedi. Genel olarak burjuva devleti sömürüyü ve eşitsizliği kutsamak için seçkin bilim insanlarının içinden kaçamayacağı bir ideolojik kapan oluşturdu.

Şüphesiz bu ana akıma karşı mücadele eden bilim insanları da oldu, yeri geldikçe onları da anacağız.

Antik çağda biyolojik belirlenmecilik

Konumuz yakın çağlarda biyolojik belirlenmecilik değil de, antik çağlardaki olsaydı başlı başına üzerine hacimli bir yazı yazılabilirdi. Buna karşılık kısaca da olsa antik çağa ilişkin örnek vererek başlamak egemen sınıf-ideoloji-bilimci sarmalının bize üretim tarzlarıyla ilişkili olduğunu gösteriyor ve derinlik duygusu oluşturuyor.

Ancak hemen bir sorunla karşılaşyoruz, vereceğimiz örnekler antik Atina'dan, çünkü elimizin altında bu örnekler ayrıntılı bir şekilde belgelenmiş olarak bulunuyor. Örnekleri aynı rahatlıkla antik Çin'den, Hindistan'dan, İran'dan, Mezopotamya'dan veya Mısır'dan seçemiyoruz. İtiraf etmeliyiz ki bu durum, Avrupa'da kapitalizmin yükselişine eşlik eden ve üstün bir ırk olarak kökenlerini diğer uygarlıklardan koparmış Antik Yunan kültüründe bulan paradigmanın etki-

sinden kurtulamadığımızı gösteriyor.

On dokuzuncu yüzyılda Göttingen Üniversitesi'nde bir grup bilim insanı, Antik Yunan metnilerindeki diğer uygarlıklara yapılan atıfların gerçek olmadığını ve Avrupalı ırkının ve kültürünün saf ve orijinal kökeninin Antik Yunan olduğunu ilan ettiler ve bu fikir hızla Avrupa'ya yayıldı (Conner, 2013, ss.132-134). Irkçılık ve sömürgecilikle birlikte örülen Avrupa merkezci düşünce halen tam olarak kırılabilmiş değil.

Bu kısıdı saptadıktan sonra artık kısaca örneklerle bakabiliriz.

MÖ 700'den itibaren Yunanistan'da toplum sınıfsal açıdan görece yalın halini kaybetmeye ve karmaşılaşmaya başlar. Daha öncesindeki soya dayalı toplumlar hızla birbirleriyle mücadele eden sınıflara bölünürler. Bir kent devleti içinde; büyük toprak sahibi aristokratlar, üretim ve ticaretle zenginleşen kentliler, köylüler, gündelikçiler ve köleler bulunur. Antik Atina bir yandan üretim ve ticaret ile zenginleşirken sınıf mücadelelerinin ve buna bağlı toplumsal mücadelelerin sahnesi haline gelir.

Kendisi de aristokrat bir aileden gelen Platon (MÖ 427-347) bu sınıf mücadelesine kendi sınıfı adına katılır ve diğer sınıfları iktidar mücadelesinden uzaklaştırmayı dener. İdeoloji üretimi konusunda çok açık sözlüdür ve herkesin kendi toplumsal yerine razı olması için insanların şu masala inandırılmalarını önerir:

"...Bu toplumun birer parçası olarak sizler, birbirinizin kardeşisiniz. Ama sizi yaratan tanrı, aranızdan önder olarak yarattıklarının mayasına altın katmıştır. Onlar bunun için baş tacı olurlar. Yardımcı (savaşçı) olarak

yarattıklarının mayasına gümüş, çiftçiler ve öbür işçilerin mayasına da demir ve tunç katmıştır. Aranızda bir hamur birliği olduğuna göre, sizden doğan çocuklar da herhalde size benzeyeceklerdir.” (Platon’un Devlet’inden alıntılan Şenel, 1970)

Bu örnek daha sonra inceleyeceğimiz çağın bütün unsurlarını barındırıyor. Platon hizmet ettiği sınıfa ideolojik bir silah üretiyor ve kullanmalarını öğütlüyor. Üretim ilişkilerinin neden olduğu toplumsal sınıfları doğalarıyla açıklıyor ve onları tarihsel süreçte dondurmayı deniyor. Henüz kalıtım, kromozomlar, zekâ testleri vb. bilinmediği için yaratılışçılıkla desteklenmiş “hamur” kavramı emekçi sınıfların kaderine razı olmaları için kullanılıyor.

O dönemin en çaplı bilim insanı olarak kabul edebileceğimiz Aristoteles (MÖ 384-322) ise iktisadi olarak çok önemli hale gelen köle emeğini kendi tarzında şöyle tanımlamış:

“Köle canlı bir araç, araç cansız bir köledir.” (Aristoteles’in Ahlak’ından alıntılan Şenel, 2017)

“Batı uygarlığının” temeli: köle ticareti, sömürgecilik ve emperyalizm

Biyolojik belirlenmeciliğin temellerini anlamak için Avrupa ve sonra ABD’de son 400 yıl içinde kapitalizmin gelişimine göz atmak gerekiyor.

İngiltere’nin 19. yüzyılda ulaştığı zenginliğin başlıca kaynaklarından birinin köle ticareti olduğunu hatırlamak insanı ürpertiyor. Başlangıcından 19. yüzyılın sonuna kadar 11 milyon Afrikalı insanın köleleştirildiği ve sömürge ülkelere taşınarak satıldığı tahmin ediliyor

(The National Archives, 2018).

Köle ticareti insanlığın bittiği yerd. İnsanların satılmak üzere kaçırılması, avlanması, İngiliz ve diğer Avrupa ülkelerinin tacirleri ile anlaşmış Afrika’nın batı yakasındaki yerel egemenler tarafından sağlanıyor ve köle karşılığında silah, giysi ve diğer endüstri ürünlerini alıyorlardı. Afrika halkları direnmiyor değillerdi, fakat ateşli silahların varlığına karşı koyamıyorlardı. Sonra Afrikalılar için insanlık dışı yolculuk başlıyordu. Liverpool ve Bristol gibi kentlerde özellikle köle ticareti için üretilmiş geniş gemilere kadın, çocuk, erkek dolduruluyor, uygun Atlantik rüzgârları çıkana kadar kale hapisanelerde çok kötü koşullarda tutuluyor, sonra Atlantik yolculuğu başlıyordu. Bu acı yolculuğa katılanların yolculuk esnasında ölüm oranının, örneğin 1840’larda, %25 civarında olduğu söyleniyor. Çünkü ölümleri engellemenin bedeli ölenlerin fiyatından daha fazlaydı. Karşı kıyıda “sahiplerine” satılmalarından sonra geniş tarım arazilerinde kırbaç altında uzun saatler boyunca kısa sürecek ömürlerini tamamlayana kadar çalışmaları gerekecekti. Bu rezil ve insanlık dışı ticaret döngüsü köle emeğine dayalı olarak üretilen pamuk, tütün gibi hammaddelerin İngiltere’ye gönderilmesi, sanayiciye satılmasıyla tamamlanacaktı (Sherwood, 2007). On sekizinci yüzyılda pamuk endüstrisi köle ticaretinin merkezi olan Bristol, Glasgow ve özellikle Liverpool gibi limanların etrafında hızla gelişti (Hobsbawm, 2008).

Başlangıçta Afrikalıların yanı sıra borcu karşılığında Avrupalılar da köle olarak plantasyonlarda kullanılıyordu. Ancak köle ayaklanmaları esnasında Afrikalılar ve Avrupalıların arasındaki sınıf dayanışması köle sa-

hiplerini korkuttu. Ayrıca geniş çaplı köle emeğine dayalı tarım yapan büyük toprak sahiplerine karşı tepki duyan küçük çiftçilerin ideolojik olarak düzene bağlanması gerekiyordu. Afrikalı kölelerin “savaş esiri” olduğuna ilişkin eski ideoloji işe yaramıyordu. Bu koşullarda ırkçılık resmi bir ideoloji olarak icat edildi. Virginia Şehirli Meclisi, Avrupalı hizmetlilerle Afrikalılar arasında ayrımı güçlendirmek için, 1680’de eğer bir zenci bir Hristiyan’a el kaldırırsa kırbaç cezası öngördü. Afrika kökenli kölelerin Avrupalı kölelerden daha aşağı olduğu fikri gelişti. İnsanları renklerine göre, siyahlar, kızıl derililer, sarı derililer, beyazlar olarak ayırmak gerçeği hiç yansıtmadığı halde kuvvetli bir inanç olarak yayıldı (Harman, 2011, ss. 248-255).

İngilizlerin yerli halkları yok ederek dünyanın önemli bir kısmını sömürgeleştirmesine de ırkçılık bir mazeret sağlıyordu. Hindistan ve Çin gibi büyük ve yoğun nüfuslu ülkelerin sömürgeleştirilmeleri daha farklı oldu. Bu ülkelerin bir gelişme dinamiği içeren başta el dokuması olmak üzere yerel sanayileri vardı. Köle emeğine dayalı pamuk ve ücretli işçilerin makinalarda ürettiği ucuz İngiliz dokumasının bu ülkelere girmesi bir yıkıma neden oldu, Hindistan’da milyonlarca dokumacı açlıktan kırıldı (Yeliseyeva ve Manfred, 1978). Sömürgecilik, ırkçılığın başka bir versiyonuna, sömürgeleştirilen halkların bir gelişme dinamiğine sahip olmadıkları ve ancak uygarlaşacaklarsa bunun dışarıdan gelmesi gerektiği söylemine yol açtı (Trigger, 2007).

Tarihin yapılmasında geniş kitlelerin rol aldığı başlıca devrimlerden olan ve incelediğimiz çağı derinden etkileyen Fransız Devrimi’nin kölelik, sömürgecilik ve ırk-

çılıkla olan ilişkisine de göz atılmalıdır.

Fransız Devrimi gerçekleştiğinde Haiti Fransız sömürgesiydi ve 500 bin civarındaki kölenin emeği plantasyon sahiplerine büyük bir gelir bırakıyordu (Harman, 2011, s. 304). Fransız Devrimi’nin ilk yıllarında, 1791’de Kurucu Meclis “özgür olmayan insanlar” tanımını Anayasa’ya koymuştu ve kölelik anayasal bir olgu haline gelmişti. Ancak Haiti’de onurlu ve başarılar kazanan bir köle ayaklanması yaşanmaya başlandı. Fransız Devrimi’nin en ileri noktası olan Jakoben iktidarında, 4 Şubat 1794’te Haiti devriminin delegasyonu Konvansiyon’da dinlendi ve tüm Fransız sömürgelerinde kölelik kaldırıldı (Hazan, 2016). Fransız Devrimi ile giderek iktidarını pekiştiren burjuvazinin kölecilik ve sömürgecilikten doğan çıkarı kısa bir sürede bu ileri kararın lağvedilmesine yol açtı. Napolyon 1802’de köleliği yeniden kurmak üzere donanmayı Haiti’ye yollayacaktı. Halen Fransız Devrimi’nin bayrağını taşıyan ve burjuvazi adına tiranlık yapan Napolyon’un Haitili devrimcilere gönderdiği mektup çok ibret vericidir:

“...Aksi yönde bir davranış ... ayağınızın altında bir uçurum kazmış olursunuz ki sizi yutan bu uçurum cesaretlerine hayran olduğumuz ve isyanlarını, zorlukla cezalandırmak zorunda kalacağımız mert siyahların talihsizliğini inşa eder.” (Aristide, 2012, s.110)

19. yüzyıl boyunca Fransa’da ırkçılık ağır bastı. Arthur de Gobinaeu’nun (1816-1882) İnsan Irkının Farklılığı Üzerine Denemeler isimli kitabı döneme damgasını vurdu. Ancak dönemi anlamak için bu muhafazakâr gerici yerine çok daha rafine bir burjuva politikacısı, dönemin sosyolog ve siyaset bilimcisi olan Alexis de Tocqueville’e kısaca değinmek daha yararlı olacaktır.

Tocqueville de ırkçıdır ve “beyaz insanın” üstünlüğüne inanır, ancak köle emeğine göre var olan piyasa koşullarında ücretli emeğin sömürsünün daha verimli olacağını düşündüğü için köleciliğe karşıdır. Fransa 1830’da sömürgeleştirme amacıyla Cezayir’i işgal eder ve yerli halkın direnişine karşı canice bir kırım politikası izler. Tocqueville ise Cezayir’in sömürgeleştirilmesinden yanadır, fakat bir sömürgecinin yönetilebilmesi için yerel halkın geleneklerinin bilim insanları tarafından araştırılmasını ister, kendisi buna Cezayir gezileri ve notları ile katkıda bulunur (Sunar, 2016). Böylece sömürgecilik eşlik edecek antropolojiye yol açmış olur.

Köle emeği İngiltere’de 1833’te, Fransa’da 1848’de ve İç Savaş sonrası ABD’de, hiç olmazsa kâğıt üzerinde yasaklanır, ancak bu ırkçılığın sonu anlamına gelmeyecek, işçi sınıfını bölmek ve sömürgeciliği meşrulaştırmak için uzayıp gidecektir. Amerika’da kölelerin destansı direnişi ve ayaklanmaları, buna karşılık bir yerden sonra ücretli emeği tercih etmesine rağmen ırkçılığı günümüze kadar gaddarca sürdüren Amerika burjuvazisinin hikâyesi Zinn’in (2005) kitabından okunabilir.

Malthus’un nüfus kuramı

İrkçılığı destekleyen diğer “bilimsel” etkinliklerin bir listesini vermeden önce biyolojik belirlenmeciliğin özel bir dalını oluşturan ve günümüze kadar gericici etkisini gösteren Malthus’un nüfus kuramına değinmek gerekir.

Malthus (1766-1834), İngiliz burjuvazisinin Fransız Devrimi’nden korkup iyice toplumu gericiliğe sürüklediği bir dönemin bilim insanıdır.

Halen yaydığı halk düşmanı kötümserliğin toplumda nasıl bir etkiye sahip olduğu bilinir ama zamanında nasıl saygın bir bilim insanı olduğu unutulmuştur. 1805’te Doğu Hindistan Şirketi’nin Haileybury’deki kolejinde Tarih ve Ekonomi Politik Kürsüsü profesörü olmuştur. 1819’da Royal Society’ye, 1821’de Ricardo ve Mill’in üye olduğu Ekonomi Politik Kulübü’ne katılmıştır. 1833’te Fransız Bilim Akademisi’ne davet edilmiştir (Macrae, 2018).

Aslında Malthus feodal sınıfların bazı ayrıcalıklarını korumak için yazmışsa da yazıları burjuvazi için bulunmaz nimet olmuştur. 1798’de yayımlanan *Toplumsal Gelecekteki Gelişimine Etkileri Açısından Nüfus İlkesi Üzerine Bir Deneme* adlı kitabı en başından itibaren eşitlikçi bir topluma ve insanlığın önüne koyduğu sorunları kültürel olarak aşabileceğine ilişkin inanca ağır bir saldırıdır. Besinlerin aritmetik olarak, nüfusun geometrik olarak arttığı iddiası, üretim ilişkileri nedeniyle yeterince üretemeyen yoksul kitleleri gözden çıkarmayı vaaz eden halk düşmanı bir düşüncedir. Defalarca bu iddianın uyduruk olduğu, bilimsel gerçekleri yansıtmadığı başta Marx ve Engels olmak üzere birçok kişi tarafından gösterilmiştir (Meek, 2011).

Malthus’un görüşlerini, İngiliz emekçi sınıflarının haklarını elinden almak için düzenlenen ve 1834’te yasallaşan “Yoksullar Yasası” ile ilişki içinde anmak gerekiyor. Geçici tarım işçilerini ve zanaatkârları yarımdan yoksun bırakarak fabrikalara doluşmalarını sağlayan bu yasayı Malthus şöyle desteklemişti:

“...dünyaya gözlerini açan bir adam, ana babasından haklı olarak talep edebileceği bir geçim olanağı sağlayamıyorsa ve toplum onun emeğini istemiyorsa, yi-

yeceklerden en ufak bir pay isteme hakkının olduğunu öne süremez... Doğanın görkemli şöleninde ona boş yer yoktur. Doğa ona defolmasını söyler ve sofradaki bazı konukların acıma duygularını uyandırmayacak olursa, kendi buyruğunu derhal yerine getirir.” (Meek, 2011, s. 28)

Malthus’un biyolojik belirlenmeciliğinin ne kadar güncel olduğunu fark ediyoruz.

Bilim ırkçılığın güdümünde ve hizmetinde

Carl Linneaus (1707-1778) türlerin sınıflandırılmasında insana da yer vermiş, insanları yaşadıkları coğrafyaya göre ayırmış ve şu şekilde sıralamıştı: Americanus, Europeus, Asiaticus ve Afer (Afrikalı). Kendisi Avrupalı ırkçı önyargılara sahip olsa da, yorumsuz yapılan bu coğrafi dağılım ırkçılığa tam bir destek vermiyordu (Gould, 2014, ss. 389-423).

Bilimin ırkçılığa verdiği destekte dönüm noktası J. F. Blumenbach’ın 1775’te Göttingen Üniversitesi’ne sunduğu “İnsanın Doğal Çeşitliliği Üzerine” adlı tezi oldu. Blumenbach insan ırklarını tanımlarken hiyerarşik bir düzende yerleştiriyordu. Tanrının yarattığı orijinal form olarak Avrupalı ve batı Asyalıları kapsamak üzere Kaf-

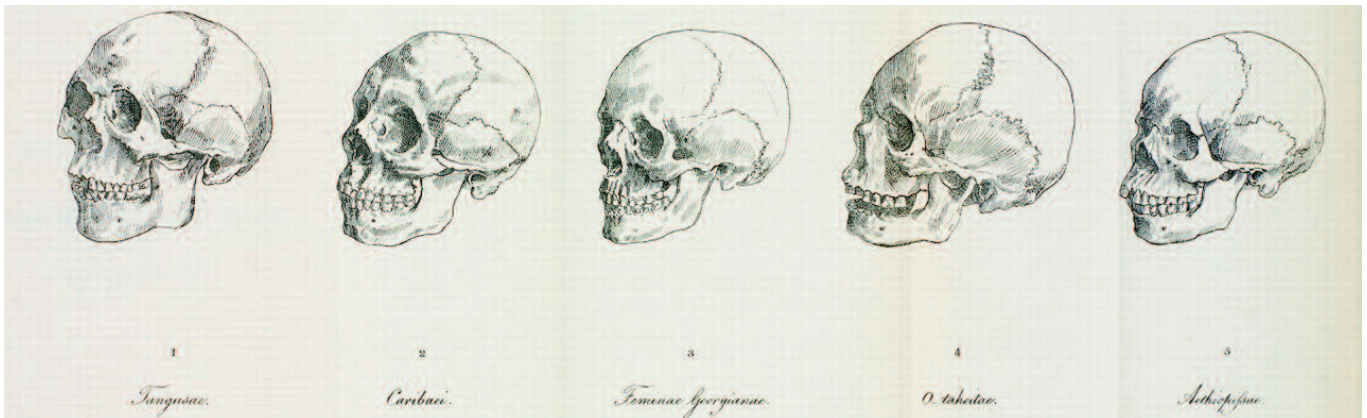
kas ırkı ve sonra bu orijinal formdan dejenere olarak uzaklaşan ırklar: Çin ve Japonya’da yaşayanlar için Moğol, Pasifik adaları ve Avustralya’da Malay, Afrika’da Etiyopyalı ve Amerika’da Amerikan. Bu ırkları deri renklerine ve kafatası özelliklerine göre tanımlıyordu (Gould, 2014, ss. 389-423).

Yıllarca antropoloji kitaplarında yer alan Kafkas ırkı teriminin kökenine bakıldığında tam bir keyfiyet görülür. Blumenbach tezini yazmadan önce Kafkaslarda bir geziye katılır ve oranın halkını güzel bulur. Havva ve Âdem bu surette yaratılmış ve sonra dünyaya yayıldıkça koşullara bağlı olarak bozulup çirkinleşmişlerdir. “Bilimsel” ırkçılığa açılan kapı bu zırvaya dayanmaktadır (Moses, 2017). Şekil 1’de kafatasçılığın yolunu açan Blumenbach’ın kitabından varsaydığı ırkların kafatasları bir hiyerarşi içinde görülmektedir.

Acı bir hikâye: Güney Afrikalı Saartjie Baartman teşhiri

Saartjie Baartman’ın acılı hikâyesi 1800’lerin ilk yarısında Fransa’da ırkçılığın bilimsel olarak nasıl desteklendiğini ortaya koyuyor.

Lamarck’ın geliştirdiği ilk sistematik evrim kuramı

Şekil 1: Blumenbach’ın kitabında insanların ırklara ayrılışı: İlk kafatası hiyerarşinin en üstündeki “Kafkas ırkına” ait, sonra sırasıyla dejenere olmuş diğer ırklar sıralanmış (Moses, 2017).

nasıl Fransız Devrimi'nin ilerici yanını yansıtıyorsa, Georges Cuvier (1769-1832) de iktidara giderek yerleşen ve muhafazakârlaşan burjuvazinin gerici yüzünü temsil ediyordu (Nalçacı, 2017). Karşılaştırmalı anatominin kurucusu olan Cuvier, evrimi reddediyor, canlıların tek seferde yaratıldığını ancak bazı felaket dönemlerinde bazı türlerin tükendiğini iddia ediyordu. Her devrin adamıydı, önce devrimci, sonra restorasyoncu, daha sonra Napolyoncu ve en nihayet hanedan yanlısı olmuş, biyoloji alanında o dönemin sarsılmaz otoritesi kabul edilmesinin yanında siyasi olarak da etkili olmuş bir figürdü. 1818'de sonsuza kadar Fransız Akademisi'ne seçildi, 1819'da Baron unvanı, 1824'te Legion d'honneur nişanı aldı, 1831'de Fransa soyluluk rütbesi ile onurlandırıldı (James, 2012, s.63-71).

Saartjie Baartman ile Cuvier'in yollarının çakışmasının uzun bir hikâyesi var, ancak kısaca ele alırsak bu hikâye Güney Afrika'nın Hollandalılar tarafından sömürgeleştirilmesi ile başlıyor. 1770'li yıllarda Koikoi kabilesinin üyesi olarak doğan Baartman kendini halkının topraklarında köleleşmiş olarak bulur, daha doğrusu "özgürlük" diye bir kavramı hiç tanımaz. Güney Afrika sömürgeciler arasında el değiştirip İngiliz egemenliğine girer. İki İngiliz Baartman'ın, o dönemde İngiltere'de çok para kazandıran insanların teşhir edildiği gösterilerde, halkının bir özelliği olan gluteal bölgedeki geniş yağ dokusu nedeniyle çok iş yapacağını düşünürler ve 1810'da İngiltere'ye götürürler. Son derece aşağılayıcı koşullarda İngiltere'de teşhir edilir, sonra "iş" azalınca 1814'te Fransa'ya gönderilir ve zenginlerin salon toplantılarında teşhir edilmeye başlar.

Bilim insanları ile olayın kesişmesi bu dönemde olur.

Cuvier ve Saint-Hilaire memeliler üzerine yazdıkları kitapta ona yer vermek için incelemek isterler. Kitap o zaman bilinen tüm memelileri canlı resimlerle göstermektedir ve içindeki tek insan önden ve yandan yapılan çıplak resmiyle Saartjie Baartman'dır. Irkçılık bilim insanlarının bir insanı hayvan olarak kataloglamalarına neden olmuştur. Ancak hikâye burada bitmez, Baartman hayatını kaybettikten sonra Cuvier cesedini elde eder ve cinsel organlarını hayvana yakın bir ırkın kanıtı olarak inceler, cesedi doldurulur ve Doğa Tarihi müzesinde sergilenmeye başlar. Yakın zamana kadar, Fransız burjuvazisinin ikiyüzlü ırkçılığının kanıtı olarak sergilenmeye devam eder, ancak Güney Afrika devletinin ısrarlı girişimleri sonucu, ondan arta kalanlar memleketine döner, 2002'de Baartman doğduğu nehrin kıyısında toprağa verilir (Chauveau, 2012).

İrkçılığa dayalı bilim Amerika'ya sığıyor ve orada demirliyor

Yoğun bir şekilde köle emeğinin kullanıldığı ve köleliğin yasaklanmasından sonra da ırkçılığın sınıfı bölmek için işlevsel olduğu ABD'ye bilimle desteklenen ırkçılığın sıçramaması beklenemezdi. Bu sıçramanın Cuvier'in öğrencisi olan bir Avrupalı tarafından gerçekleştirilmesi sürpriz olmadı.

Louis Agassiz (1807-1873) İsviçre'de doğdu, Fransa'da Cuvier'in öğrencisi oldu, tıpkı onun gibi evrim kuramına karşıydı ve yaratılışın mutlak olarak tasarlandığına inanıyordu. *Fosil Balıklar Üzerine Araştırmalar* kitabı ile alanında ünlendi. 1836'da buzulların dünyayı nasıl şekillendirdiğine ilişkin önemli bir keşifte bulundu. 1836'da kısa süreli bir ABD ziyareti ömrünün sonuna kadar sürecektir bir yerleşmeyle sonuçlandı, 1847'de

Harvard Üniversitesi zooloji ve jeoloji profesörü oldu ve ölünceye kadar bu görevde kaldı (James, 2012, s.123-133).

Agassiz sahip olduğu bilimsel otoriteyi elinde hiçbir bilimsel veri olmadığı halde ırkçılığı meşru hale getirmek için kullandı. Dindar olmasına rağmen polijeni kuramının en tanınır savunucusu haline geldi, ona göre ırklar farklı coğrafyalarda birbirinden ayrı şekilde yaratılmışlardı. Agassiz'in 1850'de *Christian Examiner*'da yayımlanan yazısından bazı alıntılara göz atmak konuyu daha anlaşılır kılacak:

"Boyun eğmez, cesur, gururlu Kızılderili... itaatkâr, önünde el bağlayan, taklitçi zencinin ya da düzenbaz, üçkağıtçı ve korkak Moğol'un yanında ne kadar farklı bir ışıktadır! Bu olgular, farklı ırkların doğada tek bir seviyede yer almadığının emareleri değil midir?"

...İlkel farklılıkları sonucu farklı ırklara verilmesi gereken en iyi eğitim ne olur... Renkli ırklarla etkileşimimizde, onlara eşit koşullarda davranmak yerine, biz ve onlar arasındaki gerçek farklara dair tam bir bilinci ve onlarda son derece öne çıkan özellikleri güçlendirme arzusunu kılavuz alırsak, onlarla insan ilişkilerinin çok daha akıllıca yürütüleceğine dair en ufak bir kuşumuz yok." (Gould, 2014, s.71)

Bir kez daha görüldüğü gibi bilimselliğe yaslanan ırkçılık hiç de masum değil ve toplumsal eşitsizliklerin korunmasını öneriyor. Tamamen spekülasyona dayalı Agassiz'in polijeni görüşüne kanıt toplamak ise bini aşkın kafatası biriktiren Philedelphialı bir soylu olan Samuel George Morton'a (1799-1851) düştü. Farklı ırklardan olduğunu düşündüğü kafataslarının hacmini

içini tohumla doldurarak ölçmeye çalıştı.

Bulduğu ortalama sonuçlar; "Kafkas (beyaz)" için 87, "Moğol" için 83, "Malay" için 81, "Amerikalı" için 82 ve "Etiyopyalı" için 78 inç küptü. Bu sonuçlar toplumda yayıldı, Morton çağının muhtemel en ünlü bilim insanlarından biri haline geldi ve Afrikalıların beyinlerinin daha küçük olduğunu söyleyen bu bulguları ile ırkçılığı pekiştirdi. Ancak bir süre sonra kafatası hacminin tohumla doldurularak ölçülmesinin yanlış sonuçlar verdiği anlaşıldı. Tohum yerine küçük demir bilyeler kullanılarak ölçümleri tekrarladı. İki ölçüm arasındaki fark Afrikalılar için ortalama 5,4, Amerikalı yerliler için 2,2 ve "Kafkaslar" için 1,8 inç küptü. Doğrudan hile yapmasa bile Morton'u önyargılarının nasıl yönlendirdiği bu örnek ile çok iyi anlaşılıyor. Ayrıca vücut kitle-sini, yaşı, cinsiyeti, hastalıkları vb. faktörleri dikkate almayan kafatası hacmi ölçümlerinin sahte bir bilimi ürettiği sonradan fark edildi (Gould, 2014, s. 77-89).

Avrupa'da kranimetri sadece ırkçılığı değil, cinsiyetçiliği de destekliyor

1800'lerin ikinci yarısında Fransa bilimde büyük bir gelişme gösterecek, özellikle tıpta öncülüğünü pekiştirecekti. Paul Broca (1824-1880) Bernard, Pasteur gibi dönemin başlıca bilim insanlarındandı. Cerrah, patolog ve nörolog olarak beyinde konuşmanın motor alanının keşfi gibi önemli gelişmelere imza atmıştı. 1870'lerin ikinci yarısında parlamentoda senatör olmadan önce uzun süren III. Napolyon karşıtı bir siyasi pozisyonda kalmıştı. Tıp çalışmalarının yanı sıra antropoloji ile ilgilenmiş ve Paris Antropoloji Derneği'ni kurmuştu. Evrim kuramını benimseyen bilim insanlarındandı (Freemon, 1993).

Ancak Broca dönemin temel paradigmalarından olan insanlar arasında eşitsizliğin altında biyolojik temeller olduğuna inanıyordu ve bu paradigmanın çekim alanından kurtulamamıştı. Düşüncesindeki ırklar arasındaki eşitsizliği kanıtlamak için sayısız ölçüm yaptı. Farklı coğrafi bölgelerde yaşayan, farklı cins ve toplumsal sınıfları, katiller ve cinayeti olmayanları, farklı yüzyılda ölenleri büyük bir titizlikle antropolojik ölçümler açısından karşılaştırdı.

“Antropoloji Cemiyeti’nde bugüne kadar tartışılan meselelerden hiçbirisi, şimdi önümüzde duran mesele kadar ilginç ve önemli değildir... Kraniolojinin sahip olduğu büyük önem antropologlar üzerinde o kadar güçlü bir etki yaratmıştır ki, aramızdan birçoğu kendimizi neredeyse yalnızca kafataslarının incelenmesine vakfetmek için bilimimizin diğer yönlerini ihmal etmiştir... Genel olarak beyin olgun yetişkinlerde yaşlılarda olduğundan, erkeklerde kadınlarda olduğundan, önde gelen erkeklerde yetenekleri vasat olanlardan, üstün ırklarda aşağı ırklarda olduğundan daha büyüktür.” (Broca’dan aktaran Gould, 2014, s. 107)

Broca yukarıda bahsettiği grupları karşılaştırmak için bazen kolun ön ve arka kısmının oranını, bazen kafatası hacmini, bazen kranial indeksi (kafatasının uzunluğunun genişliğine oranı), bazen kafatasını omuriliğe bağlayan deliğin kafatasının ne kadar önünde olduğunu hesaplamıştır. Hemen her seferinde bulgular Broca’yı hüsrana uğratsa da Broca çok mazeretçidir ve bulguları her seferinde kendi ırkçı, eşitsizlikçi paradigması etrafında yorumlamıştır (Gould, 2014, s. 110-126).

On dokuzuncu yüzyılda biyolojik belirlenmecilik sadece sömürgeleştirilen halklara değil, emekçi sınıflara ve

kadınlara da yönelmişti. O dönemde kadınların oy hakkının olmadığını, mülk edinemediklerini, eğitim hakkından yararlanamadıklarını, üniversiteye kabul edilmediklerini, üniversitede öğretim üyesi olmadıklarını ve her durumda ikinci sınıf vatandaş olarak kabul edildiklerini hatırlamalıyız (Price, 2012). Broca gibi bilim insanları burjuvazinin bu muhafazakârlığına da bilimsel destek sunmuşlardır. Broca’nın aşağıdaki sözleri bilimin ideolojik rolüne ilişkin ibret verici bir örnek olarak okunabilir:

“Ne var ki kadınların ortalama olarak erkeklerden biraz daha az zeki olduğunu unutmamalıyız, abartmamamız gereken bir fark, ama yine de gerçek. O yüzden kadın beyninin nispeten küçük boyutunun kısmen fiziksel olarak, kısmen de zihinsel olarak aşağı olmasına dayandığını varsaymamızda bir sakınca yok.” (Broca’dan aktaran Gould, 2014, s. 127)

Biyolojik belirlenmeciliğin doğal sonucu: Öjeni

İrkçiliğin dejenere olmuş insan türünün ıslahına varması ilk kez Nazi Almanyası’nda değil, emperyalist bir devletin ortaya çıktığı Victoria İngilteresi’nde gerçekleşti. Darwin ile akraba olan Francis Galton (1822-1911) ilk kez kendi ürettiği “öjeni” kavramını kullandı. 1883’te yayımlanan *İnsan Yetisi ve Gelişimi Araştırmaları* kitabında öjenik “*Yunanca eugenēs, yani iyi döl kelimesiyle terimleştirilerek kalıtımla üstün niteliklere sahip olanlar üzerine sorularla ilgilenir*” diye yazmıştı (Gillham, 2014).

Galton 1869’da yayımlanan Kalıtsal Deha adlı kitabında “*Başlıca meslek gruplarında sivrilmiş her yüz kişinin oğullarının en az sekizinin saygınlıkta babalarına*

rakip olması, entelektüel kapasitenin büyük oranda bir sonraki kuşağa aktarılıyor olduğunu gösterir ” diye iddia etmişti (James, 2012, s. 160). Hayatı boyunca ücretli bir işte çalışmayan ve ailesinin kim bilir hangi geniş emekçi kesimlerin mahvı karşılığında elde ettiği gelirle yaşayan Galton, toplumsal koşulların etkisine karşı genleri çıkararak sınıfsal bir tavır alıyordu. Bu tavır egemen sınıflarca ödüllendirildi; 1909’da şövalye ilan edildi, ölümünden hemen önce Royal Society’nin Copley madalyası verildi. Ancak emperyalist dünya düzeninin başlangıcında düzenden yana hiçbir düşünce masum değildi ve sonuçları korkunç oldu.

Galton’un yetenekli erkek ve kadınların genç yaşta evlendirilmeleri ve yeteneksizlerin evlenmekten caydırılmalarına dayalı sosyal politikası ölümünden sonra dünyaya yayıldı. ABD’de 1914’te zihinsel özürlü olduğu düşünülenlerin evlenmesini engelleyen bir yasa çıkarıldı (James, 2012, s.162). İsviçre, Danimarka ve Finlandiya’da 1930’dan itibaren yüz binlerce kişi zorunlu olarak kısırlaştırıldı (Dikötter, 1998). Nazi Almanyası’nda sekiz adet güya kalıtsal hastalığı olan 400 bin civarındaki kişi zorunlu olarak kısırlaştırıldı, sonra daha ekonomik olduğu gerekçesiyle ötanazi uygulamaya başlandı (James, 2012, s.162). Ari ırktan olmadığı için toplama kamplarında ve gaz odalarında can veren milyonlar da “öjeni” kurbanıydı. Sadece 1940-42 yılları arasında 70 bini aşkın akıl hastası ülkenin tanınmış 9 psikiyatristi ve 39 hekim tarafından seçilerek gaz odalarına gönderildi (Conner, 2013, s.464).

Galton kendinden önceki ırkçılığa destek veren bilim insanları gibi yaratılışçı değildi, çağdaşı ve akrabası olan Darwin ile temas halindeydi. Artık biyolojik belir-

lenmeciliğin sosyal-Darvinizm döneminin açıldığını söyleyebiliriz. Sosyal-Darvinizm 19. yüzyılın ikinci yarısında ve 20. yüzyıl boyunca emperyalist sistem tarafından çok fazla kullanıldı ve günümüzde kullanılmaya devam ediyor.

Sosyal-Darvinizmin etkili isimlerinden biri olan Konrad Lorenz’in (1903-1989) hikâyesi düzen ve bilim tarafından desteklenen biyolojik belirlenmecilik ilişkisi için çok öğreticidir. Avusturyalı zengin bir aileden gelen Lorenz hayvan davranışlarının araştırılmasında ve etoloji alanının kurulmasında önemli bir işlev üstlenmiştir. Milliyetçi görüşlerin ağır bastığı Lorenz Nazilerin 1938’de Avusturya’yı işgal etmesi ile hemen Nazi partisine üye olur, ırkçılığı ve Alman soyunun ıslahını bilimsel açıdan destekleyen başlıca kişilerden biri haline gelir (Çalışkan ve Nalçacı, 2017).

1939’da Nazilerin Irk Bürosu’nun ders vermeye yetkili üyesi olur ve ırkçı politikaları bilimsel olarak temellendirmek için çok sayıda konferans verir. Onun gözünde hayvanların yaşamını belirleyen ilkelerle toplumu belirleyen ilkeler arasında ayırım bulunmaz. Ona göre evcilleştirme sonucunda biriken dejenere tipler, bir kanser hücresinin dokuyu tahrip etmesi gibi, halkı ve devleti mahvolmaya sürüklemektedir. Bu görüşüyle ırksal “hijyeni” meşrulaştırmıştır. Ayrıca savaş başlayınca Polonya’da hekim olarak ırkçı politikalar doğrultusunda görev yapmıştır (Deichmann, 1996).

Savaş sonrası Avusturya’ya dönen Lorenz faşizme ve ırkçılığa verdiği destekten dolayı yargılanmadı. Aksine ABD-İngiltere tarafından işgal edilen bölgede hemen göreve çağrıldı. Sosyalizme karşı sosyal-Darvinist görüşleri ile ideolojik mücadele cephesine sürüldü. Ya-

şamının sonuna kadar şiddet, savaş gibi olayların insanların biyolojik yapısından kaynaklandığı savundu. 1973 Nobel ödülü, çağdaşı diğer iki etologla birlikte Lorenz'e verildi (Çalışkan ve Nalçacı, 2017).

Ancak 20. yüzyılın en etkili sosyal-Darvinizm saldırısı Lorenz'e Nobel verilmesinden iki yıl sonra Harvard Üniversitesi biyoloji profesörü olan Edward O. Wilson'dan (1929-) geldi. Daha önce karınca kolonilerinin yapısı üzerinde çalışan Wilson Sosyobioloji: Yeni Sentez adlı kitabında hayvanlar dünyasındaki sosyal örüntüleri anlattıktan sonra toplumu tamamen genler tarafından belirlenen dürtülere indirgiyordu. Wilson; sosyoloji, etik, psikoloji gibi disiplinlerin yerini moleküler biyolojiye, gerçek bilime bırakacağını iddia ediyordu. (Bauer, 2016, s.241).

Kitabın yayımlandığı 1975 yılında içinde Stephen Jay Gould'un da bulunduğu bir grup bilim insanı "Sosyobioloji Araştırma Grubu" adı altında bir araya geldiler ve Wilson'ın kitabına karşı bir açık mektup yayınladılar. Mektupta "*Belirlenimci gruplar... hep statüko ve sınıf, ırk ya da cinsiyetine göre bazı grupların var olan ayrıcalıkları için bir genetik meşrulaştırma sağlama eğilimindedir... [Bunun] sözüm ona nesnel, bilimsel yaklaşımı aslında siyasal varsayımları gizlemektedir. Böylece, bize 'insan doğasının' kaçınılmaz sonucu olarak statükonun başka savunması sunulmaktadır*" diye yazılmıştı (Bauer, 2016, ss. 241-242).

Gould şunu saptıyordu: "... *Wilson'un başlıca amacı, daha önce birçok disiplinde dönüşüm yaratmış olan Darvinci kuramın, insan bilimlerini de yeniden formüle edilebileceğini önermektir.*" (Gould, 2005, s.272)

Wilson, kulağımıza pek de yabancı gelmeyecek şekilde, karşıtlarını Marksist olmakla suçladı (Bauer, 2016, ss. 241-242). Harvard'da biyoloji profesörü olan, evrim kuramına önemli bir katkı yapan ve biyolojik belirlenmeciliği teşhir eden bir bilim tarihçisi olan Stephen Jay Gould gerçekten de kendini Marksist olarak tanımlıyordu (Lewontin ve Levins, 2008). *İnsanın Yanlış Ölçümü* kitabı ile bilime yaslanmaya çalışan gericiliği deşifre eden ve çağının yüz akı olan Gould'u 2002 yılında genç yaşta kaybettik.

Wilson'ın ise TÜBİTAK tarafından basılan *Doğanın Gizli Bahçesi* adlı kitabındaki "İnsanlık intihara eğilimli mi?" bölümüne bakılabilir (Wilson, 2000). Doğanın dengesine karşı yapılan saldırıda ne kapitalist tekeller, ne şirketlerin kâr güdüsü, ne onların devletleri arasındaki rekabetten bahsedilmeyen bu bölüm, egemen sınıfın Wilson'ın aklında nasıl bir azalmaya yol açtığının kanıtı olarak okunabilir.

Biyolojik belirlenmecilik ve zekâ testleri

Zekâ testleri ise 20. yüzyılın başında emperyalist dünya sisteminin içine doğdu ve başlangıç amacından bağımsız olarak sadece farklı coğrafi kökenden gelen insanlar arasındaki toplumsal farklılıkları meşrulaştırmak için değil emekçi sınıfların içinde bulundukları toplumsal durumu biyolojik sınırlarla açıklamak için de kullanıldı.

Binet 1905 yılında Fransız Eğitim Bakanlığı'nın isteğiyle okullarda özel yardıma gereksinimi olan çocukları saptamak için bir zekâ testi geliştirdi ve sonraki testler bu testin geliştirilmesine dayandı (Özgüven, 1998, ss.21-23).

Binet'nin testini ABD'de tanıtan ve uygulanmasını sağlayan Vineland'de bulunan New Jersey Zekâ Özürlü Çocukların Eğitim ve Bakım Evi'nin müdürü olan H. H. Goddard (1866-1957) oldu (Plucker ve Esping, 2018).

Goddart, Binet'nin zekâ testini, üretilme amacının dışında, sınıfları biyolojik olarak damgalamak için kullandı. Zekâ testini genetik olarak belirlenen tek boyutlu bir ölçek olarak aldı, beslenme, eğitim, entelektüel çevre, hastalıklar ve bunun gibi birçok toplumsal faktörü inkâr etti. Embesil ve idiot terimleri onun tarafından üretildi ve açık zekâ özürlü olanlar ve bakım gerektirenler için kullanıldı. Ancak yine Goddard tarafından tanımlanan "moron" kavramı toplum içine karışmış ve çalışabilen akıl eksikliği olanlar için kullanılıyordu. Toplumunu dejenere eden ve toplumdan ayıklanması gereken tehlikeli unsur "moron"lardı. Bunu hizmet ettiği egemen sınıfa politik çıktıları olacak ideolojik bir araç olarak sundu:

"Angarya ile uğraşan insanlar, kural olarak kendilerine en uygun yerdedir... Bundan sonra, çocuğun biraz üstünde yer alan büyük insan grupları, işçiler olduğunu öğrenmemiz gerekiyor; bunlara ne yapılması gerektiğini söylemeniz gerekir... Şimdi gerçek şu ki, sizin zeka yaşı 20'yken, işçilerin zeka yaşı 10 olabilir. Onlar için sizin istediğiniz gibi bir ev istemek saçmadır, çünkü bu, bütün işçilerin yüksek lisans yapması gerektiğinde ısrar etmeye benzer. Böyle geniş bir zihinsel kapasite yelpazesi söz konusuysen nasıl olur da toplumsal eşitlik gibi bir şey olabilir?" (Goddart'tan aktaran Gould, 2014, s.184)

Goddart'ın topluma ilişkin bu sapkın yorumlarıyla öjene varması arasındaki yol uzun olmayacaktı:

"...Zayıf akıllı bir insanın ebeveyn olmasını engelleyeceksek, sadece evlenmeyi engellemenin dışında bir şey yapmak gerekir. Bu amaçla iki öneri getirilmiştir: Biri kolonileştirme, diğeri kısırlaştırmadır." (Goddart'tan aktaran Gould, 2014, s.187)

Ancak Goddart daha sonra muhtemelen Amerikan sermaye sınıfının emek gücü gereksinimini gözeterek biraz yumuşar:

"Hiç kimsenin yapmayacağı kadar çok fazla iş yapıyorlar... Halledilmesi gereken muazzam miktarda angarya var, daha zeki işçileri yerinde tutacak kadar ücret ödemek istemediğimiz muazzam miktarda iş var... Belki de burası morunun yeridir." (Goddart'tan aktaran Gould, 2014, s.191)

Standford Üniversitesi'nden Terman'ın (1877-1956) liderliğinde Binet testinin yetişkinleri de içerecek şekilde revizyonu yapıldı. 1916'dan itibaren Standford-Binet testi olarak anılmaya başlandı ve bugün bildiğimiz "IQ" kavramı ortaya çıktı (Özgüven, 1998, s.22). Test bu şekilde yaygınlaştı ve piyasalaştı. Terman'ın ise ırkçılık ve emekçi sınıfların aşağılanması konusunda Goddard'dan farkı yoktu. Harvard'da öğretim üyesi olan Yerkes (1876-1956) ise zekâ testini Birinci Dünya Savaşı'na katılmak üzere ABD'de askere alınan 1,5 milyon civarında insana uygulayarak ilk kitlesel zekâ testi uygulamasını gerçekleştirdi (Özgüven, 1998, ss.21-23).

Muhafazakârlığa ve ırkçılığa hizmet eden bilim insanlarının ve özellikle orduya uygulanan ve büyük bir yanlılığa işaret eden zekâ testi bulgularının en net toplumsal sonucu 1920'li yıllarda göçü kısıtlayan ya-

salar oldu (Gould, 2014, s.255-257). Bu yasalar; Anglo-Saksonları öncelikle kabul etme, Afrika ve Asya kökenlileri dışarıda bırakma ve Latinlerin, Slavların ve Yahudilerin ABD'ye girişini bir hayli sınırlandırma eğilimindeydi (Zinn, 2005, s.404).

1920'lerde bilimle desteklenen biyolojik belirlenmeciliğin toplumsal arka planında; artan toplumsal eşitsizlikler, yükselen bir sınıf mücadelesi, birçok grev, üye sayısı milyonları bulan Ku Klux Klan örgütünün Afrika kökenli Amerikalılara uyguladığı şiddet olduğunu hatırlamalıyız (Zinn, 2005, ss. 399-429).

Sermaye sınıfının egemenliğinin günümüze kadar biyolojik belirlenmeciliğin değişik biçimlerde kendini dışarıya vurmasına yol açtığı görülüyor. Bir süre önce, Amerikalı edebiyatçı Annalee Newitz'in dünyada en çok etkili olmuş dokuz bilimsel ırkçılığı yansıtan kitabı derleyen bir yazısı yayımlandı. Bu seri 1767'den 2014'e kadar 257 yıllık bir tarihe işaret ediyor (Newitz, 2014). Bunların bir kısmı bu yazı içinde anıldı, bir kısmına ise bilimsel destekli biyolojik belirlenmeciliğin zengin tarihi içinde yer verilemedi, ancak bir tanesi zekâ testleri ve ırkçılık konusunda anılmak zorunda: Herrnstein ve Murray tarafından yazılan ve 1994'te basılan *Çan Eğrisi: Amerikan yaşamında zekâ ve sınıfsal yapı* adlı kitap. Herrnstein ve Murray, kitaplarında kendi kullandıkları ırkçı terminolojiyle “siyahların” ve “beyazların” IQ'sünün ekonomik verilerden bağımsız olarak ırka bağlı nedenlerle “siyahlarda” daha düşük olduğunu iddia ediyorlardı.

Bu kitap yayımlandığı yıllarda Malthus'tan bu yana çok tanındık gelen sermaye sınıfının sosyal harcamalarında kısıntı yapılması ile uyum içinde mazeretler sunuyordu.

Sosyal güvenlik harcamalarının azaltılması, okul öncesi eğitime ayrılan kamusal bütçenin kesilmesi, yavaş öğrenenlere dönük programlara son verilmesi vb. İnsanların kafasında ırkçı bir iz bırakmayı hedefleyen bu kitabın içerdiği yanlılık ve bilim dışılık ayrıca belgelenmiştir (Gould, 2014, ss. 363-387)

Sonuç

Sömürgeciliğe, köle ve ücretli emeğin sömürüsüne, ulusların birbirini ezmesine ve emperyalizme eşlik eden biyolojik belirlenmeciliğin tarihine çok eksikli de olsa topluca bakmanın yararları var.

Öncelikle bilime yaslanan başlıca idealist bir akım olan biyolojik belirlenmeciliğin, insanın insanı sömürmesi ve emperyalizm sonlanmadan kurumayacağı ve her dönemin gereksinimlerine göre yeniden kendini üreteceği anlaşılıyor.

Bu derleme aynı zamanda, ideolojik belirlenim konusunda Lisenko'yu her kitaba yerleştiren bilim tarihçilerinin, 250 yıl boyunca en seçkin bilim insanlarına bir paradigmanın esiri olarak bunca akıl dışı ve canavarca işi yaptıran iktidar-ideoloji-bilim ilişkisine bakıp utanmaları gerektiğini söylüyor.

Ayrıca bugün dünyada büyük bir toplumsal katman oluşturan günümüz bilim emekçilerinin bu paradigmadan muaf olduğu düşünülmemelidir. Evet, kaba ırkçılığın büyük ölçüde maskesi düşmüştür, ancak Akdeniz'de boğulup giden ve toplama kamplarına tıklamak istenen on binlerce göçmenin kaderine ilişkin vurdumduymazlık veya her yıl on binlercesi iş kazalarında veya meslek hastalıklarında ölen veya sakat kalan işçilere duyulan bilimsel ilgi eksikliği bilim emekçilerinin egemen pa-

radigmanın etkisi altında olduğunu bize gösteriyor: “*Yoksul halkların, göçmenlerin ve işçilerin kaderi doğalarında yatıyor, yapacak bir şey yok.*”

Kaynakça

- Aristide, J. (2012). *Toussaint L'ourverture*, Haiti Devrimi. (A. C. Altunkanat Çev.) İstanbul: Doruk.
- Bauer, S. W. (2016). *Batı biliminin öyküsü*. (M. Morali Çev) İstanbul: Alfa.
- Chauveau, M. (2012). *The Hotentot Venus: The objectification and commodification of a Khoshian women at the crossroads of imperialism, popular culture and science*. Bachelor Thesis, Liberal Arts and Sciences Tilburg School of Humanities, Tilburg University.
- Conner, C. D. (2013). *Halkın bilim tarihi*. (Z. Ç. Kanburoğlu Çev) Ankara: TÜBİTAK, 3. Baskı.
- Çalışkan, H. ve Nalçacı, E. (2017). Nobel verilen Nazi: Konrad Lorenz, Nalçacı, E. (Ed.), *Tarihselci yöntem ve bilim tarihi* (ss.175-185). İstanbul: Yazılama
- Deichmann, U. (1996). *Biologist under Hitler*, London: Harvard University Press.
- Dikötter, F. (1998). Race culter: Recent persperctive on the history of eugenics. *The American Historical Review*, 103, 467-478.
- Gillham, N. (2014). Francis Galton. A. Robinson (Ed.), *Bilim İnsanları* (ss.259-263). (Y. Türedi Çev.) İstanbul: YKY
- Gould, S. J. (2005). *Darwin ve sonrası, doğa tarihi üzerine düşünceler*. (C. Temürcü Çev.) Ankara: TÜBİTAK, 7. Baskı.
- Gould, S. J. (2014). *İnsanın yanlış ölçümü*. (E. Kılıç Çev.) İstanbul: Versus.
- Freemon, F. R. (1993). Broca, *JAMA*, 270,1480.
- Harman, C. (2011). *Halkların dünya tarihi*. (U. Kocabaşoğlu Çev.) İstanbul: Yordam, 2. Baskı.
- Hazan, E. (2016). *Fransız Devrimi tarihi*. (N. Ceyhan Sümter Çev.) İstanbul: Say.
- Hobsbawn, E. (2008). *Devrim çağı*. (B. S. Şener Çev.) Ankara: Dost Kitapevi, 5. Baskı.
- James, I. (2012). *Büyük biyologlar*. (C. Öztürk Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Lewontin, R. C. ve Levins R. (2008). Radikal biri olmak ne anlama gelir?, *Bilim ve Gelecek*, 47, 20-23.
- Macrae, D. G. (2018). Thomas Malthus, *English Economist and Demographer*. Erişim tarihi: 19.06.2018 www.britannica.com/contributor/Donald-Gunn-MacRae/1871
- Meek, R. L. (2011). Malthus-geçmişte ve bugün: bir tanıtma denemesi (ss.23-59). M. İ. Erdost (Ed.) Marx, K. ve Engels, F., *Nüfus üzerine*, Ankara: Sol Yayınları.
- Moses, Y. (2017). *Why do we keep using the word "Caucasian"?*, Erişim tarihi: 22.07.2018. www.sapiens.org/column/race/caucasian-terminology-origin/
- Nalçacı, E. (2017). Lamarck ve Fransız devrimi. Nalçacı, E. (Ed.) *Tarihselci yöntem ve bilim tarihi* (ss.41-52). İstanbul: Yazılama.
- Newitz A. (2014). *The 9 Most Influential Works of Scientific Racism, Ranked*. Erişim tarihi: 7.07.2018 <https://io9.gizmodo.com/the-9-most-influential-works-of-scientific-racism-rank-1575543279>
- Özgüven, İ. E. (1998). *Psikolojik testler*. Ankara: PDREM, 2. Baskı.
- Plucker J. A. ve Esping A. M. (2018). *Henry H. Goddard (1866–1957) - Background and education, intelligence testing, the Kallikak family study, controversy, contribution*. Erişim tarihi: 07.07.2018 <http://education.stateuniversity.com/pages/2011/Goddard-Henry-H-1866-1957.html>
- Price, R. (2012). *Fransa'nın kısa tarihi*. (Ö. Akpınar Çev.) İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Sherwood, M. (2007). *Britain, slavery and the trade in enslaved Africans*. Erişim tarihi: 19.06.2018 www.history.ac.uk/ihr/Focus/Slavery/articles/sherwood.html
- Sunar, L. (2016). *Tocqueville ve öteki. Sömürge, kölelik ve eşitsizlik*. Sunar, L. (Ed.) Alexis de Tocqueville, Sömürge ve Kölelik(ss.15-62). İstanbul: Ayrıntı
- Şenel, A. (1970). Eski Yunanda eşitlik ve eşitsizlik üzerine, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları*, 1970, ss.392-393.
- Şenel, A. (2017). *Siyasal düşünceler tarihi*, Ankara: Defne Kitap, 6. Baskı

Trigger, B. G. (2007). *A history of archaeological thought*. Cambridge University Press: Cambridge, 2. Baskı.

Yelisseyeva, N. V. ve Manfred, A. Z. (1978). *Yakın çağlar tarihi*. (Ö. İnce ve E. Tuncalı Çev.) İstanbul: Konuk Yayınevi, 3. Baskı.

Wilson, E. O. (2000). *Doğanın gizli bahçesi*. (A. Biçen Çev.) Ankara: TÜBİTAK, 2. Baskı.

www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/slavrey/ Erişim tarihi:19.06.2018

Zinn, H. (2005). *Amerika Birleşik Devletleri halklarının tarihi*. (S. Sayan Özer Çev.) Ankara: İmge.